

संपादकीय

देव 'उत्सवात' नको, देव्याच्यातच हवा!

सध्या सगळीकडे धार्मिक उत्सव व ते कसे साजरे करायचे याबद्दल जोरदार चर्चा चालू आहे. उत्सवांबद्दल न्यायालयाने काही मार्गदर्शक आदेश दिले आहेत. यात विशेषतः सर्वसामान्य जनतेला होणाऱ्या त्रासाचा विचार करून काही निर्बंध घातले गेले आहेत. मात्र राजकारण्यांच्या आशिर्वादाने चालणारे उत्सव व उत्सवी मंडळे हे निर्बंध मानण्याच्या मनःस्थितीत नाहीत. मुळात उत्सव, सण, सोहळा हा आनंदासाठी असतो. जास्तीतजास्त लोकांचा सहभाग व सर्वांना आनंदप्राप्ती हे त्यातले मूळ सूत्र आहे. सणांच्या निमित्ताने एकत्र येणे, भेटीगाठी व त्यातून प्रत्येकाला आनंद, समाधान हे अपेक्षित आहे. मात्र सध्या ज्या पद्धतीने उत्सवांच्या नावाखाली धांगडधिंगाणा घातला जातो त्यातून सर्वसामान्यांना आनंद मिळतो, समाधान मिळते असे कोणीही म्हणणार नाही. काही मूठभर व्यक्तींना आपल्या शक्तीप्रदर्शनाची किंवा त्याहीपेक्षा आपल्या उपद्रवमूल्याचे प्रदर्शन करण्याची हौस असते. ही हौस भागल्याचे समाधान व आनंद त्यांना मिळतो. आपला बॉस समाधानी पाहून त्याच्या पंटरांना आनंद होतो. बास, या व्यतिरिक्त सामान्य जनतेला त्यातून कुठलाही आनंद मिळत नाही, उलट त्रासच होतो. परंतु नव्वद टक्क्याहून अधिक लोक यांच्या उपद्रवमूल्याला घाबरून गप्प बसतात किंवा जाऊदे नां, म्हणून सहन करतात. मग आपले बस्तान पक्के करण्यासाठी यांचे हे असे रस्त्यावर उतरवलेले 'देव' अचानक नवसाला पावायला लागतात. आजही आपल्या समाजात अंधश्रद्धा खूप प्रमाणात आहे. याचाच फायदा उचलत या रस्त्यावरच्या देवांची पद्धतशीरपणे 'नवसाला पावणारा' म्हणून जाहिरात केली जाते व गर्दी गोळा केली जाते. त्याबरोबरच आपले तथाकथित सेलेब्रिटी जिथे पैसे व प्रसिद्धी मिळेल तिथे हजेरी लावतात. त्यांना बघायला अजूनच गर्दी जमते व आपोआप उत्सवी मंडळाला प्रसिद्धी मिळत जाते. यामध्ये जनतेचे मानसिक समाधान, स्वास्थ्य याचा काडीमात्र विचार नसतो.

दीडशे वर्षांपूर्वी टिळकांनी इंग्रजांविरुद्ध लोकांना एकत्र आणण्याचे एक माध्यम म्हणून जेव्हा गणेशोत्सव (पान ४ वर)

आयुः धर्मार्थकाममोक्षाय ।
'आयुर्हित' आयुर्हिताय ॥

आयुर्हित

आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट व
संशोधन केंद्राचे वार्तापत्र

वर्ष १२ • अंक ९ • भारतीय सौर आश्विन १, शके १९३७ • २३ सप्टेंबर २०१५

संपादक : वैद्य प्रसन्न केळकर

: सल्लागार मंडळ :

डॉ. गुरुनाथ म्हापसेकर, वैद्य राजन पाटणकर, वैद्य नरेंद्र कट्टे
श्री. प्रकाश मोडक, डॉ. प्रज्ञा आपटीकर, सौ. प्रिया घैसास

आता 'आयुर्हित' वाचा www.ayurlink.com / Ayurhit_magazine वर सुद्धा

'निदान' चाचण्यांचे निदान

वैद्य प्रसन्न माधव केळकर

बी.ए.एम्.एस्.(मुंबई), टी.टी.सी.(योग), एम्.ए.(संस्कृत)

गेले सुमारे दोन वर्षांहून अधिक काळ या सदरातून आपण विविध प्रकारच्या चाचण्यांबद्दल माहिती घेतली. यामध्ये सर्वसामान्य तपासण्यांची माहिती घेतली. यकृत, किडनी, गर्भाशय, बीज ग्रंथी, थायरॉईड आदि ग्रंथी व अवयवांच्या विशिष्ट चाचण्यांबद्दल माहिती करून घेतली. तसेच विविध प्रकारच्या कॅन्सर/ ट्यूमर मार्कर तपासण्यांची माहिती घेतली. प्रत्यक्ष दृश्य निदानाच्या एक्सरे, सोनोग्राफी, सीटी स्कॅन, एमआरआय आदि तपासण्या, तसेच पेट स्कॅनसारख्या अतिप्रगत तपासण्यांबद्दल माहिती करून घेतली. या सर्व तपासण्या का करायच्या, त्यांच्यापासून कोणती माहिती निदानदृष्ट्या मिळते याबद्दल आपण जाणून घेतले. या सदराचा उद्देश या सर्व तपासण्यांबद्दल लोकांमध्ये जागृती उत्पन्न करणे, तसेच त्यांचा अर्थ समजून घेण्यास मदत करणे हा होता. हल्ली रुग्ण बऱ्याचदा तपासण्या केल्यावर इंटरनेटवर त्याबद्दल माहिती काढतात व स्वतःच्याच मनाने आपल्याला अमूकतमूक व्याधी आहे असे स्वतःच निदान ठरवतात व डॉक्टरकडे गेल्यावर रिपोर्ट त्यांच्या हातात ठेवून मला अमूक व्याधी आहे त्याची ट्रीटमेंट घ्यायची आहे असे सांगतात. इंटरनेटवर जरी प्रचंड माहिती उपलब्ध असली तरी ती प्रत्येक वेळी परिपूर्ण व योग्य असतेच असे नाही. यामुळे सर्वसामान्यांनी गोंधळून जाऊ नये व त्यांना सोप्या भाषेत शक्य तेवढी, परीपूर्ण माहिती मिळावी हा या सदराचा उद्देश होता. वाचकांकडून मिळणाऱ्या प्रतिक्रियांमधून हा उद्देश बऱ्यापैकी सफल झाला असे म्हणता येऊ शकेल. या सदरातून नेहमी करायला लागणाऱ्या तपासण्यांबद्दल मुख्यतः माहिती दिली होती. याखेरीज विशिष्ट अशा असंख्य तपासण्या आहेत. व दिवसागणिक नवनवीन तपासण्या उपलब्ध होत आहेत. या सर्वांबद्दल माहिती या सदरातून देणे केवळ अशक्य होते, परंतु दैनंदिन जीवनात लागणाऱ्या व लागू (पान ४ वर)

सण, व्रतवैकल्यांमागील आरोग्यविचार

वैद्य प्रसन्न माधव केळकर

बी.ए.एम्.एस्.(मुंबई), टी.टी.सी.(योग), एम्.ए.(संस्कृत)

सध्या सर्वत्र गणपती उत्सवाची धामधूम चालू आहे. तसेच चातुर्मास संपत आला आहे. चातुर्मासातील व्रतवैकल्ये बरेच जण करत असतात. तसेच वेगवेगळ्या पूजाविधिंमध्ये काही विशिष्ट वनस्पती वा फुले वापरायला सांगितलेली दिसतात. उदा. हरितालिकेच्या पूजेमध्ये लागणारी विशिष्ट पत्री, गणपतीला दूर्वा, जास्वंदाचे फूल, शंकराला बेलाचे पान, श्रावणातील सोमवारचे उपवास इ. सर्व संकल्पनांमागे केवळ धार्मिक विचार आहे का? शंकराला बेलच का लागतो? गणपतीला दूर्वाच का वाहायच्या? यामागे काही शास्त्रीय कारण आहे का? आरोग्यविषयक विचार आहे का? याबद्दल बरेच संशोधन झाले आहे. बहुतेक सर्व व्रतवैकल्यांमागे काहीनां काही आरोग्यविचार दडलेला आहे. केवळ जुना काळ हा धार्मिक विचारांचे प्राबल्य असणारा होता यामुळे त्या काळातील समाजधुरीणांनी लोकांमध्ये आरोग्यभावना रुजवायची तर त्याला धार्मिक अवगुंठनात जोडले तर लोकं पटकन स्वीकारतील या विचाराने सर्व व्रतवैकल्यांना धार्मिक रूप दिले. तसेच विशिष्ट देवतेसाठी विशिष्ट वनस्पतीचा वापर हा त्या वनस्पतीच्या विशिष्ट गुणधर्मांचा विचार करून सांगितला गेला. विशिष्ट वेळी विशिष्ट देवतेचे पूजन व त्यासाठी विशिष्ट वनस्पती हा सर्व विचार त्या त्या ऋतूतील हवामान, त्यामुळे होणारे वा होऊ शकणारे व्याधी व त्यावर गुणकारी ठरू शकणाऱ्या वनस्पती असा सर्व विचार करून ठरवल्या गेल्या. मात्र हा सर्व शास्त्रीय विचार लोकांना सहज समजणार नाही व पचनीही पडणार नाही म्हणून त्याला धार्मिक स्वरूप दिले गेले ज्यायोगे धर्माच्या भीतिमुळे लोक नक्की त्याचे पालन करतील. प्राचीन काळापासून म्हणजे अगदी वेदकाळापासून ते आधुनिक आत्ताच्या काळापर्यंत मानव कितीही प्रगत झाला असे म्हटले तरी देव किंवा अतिमानवी शक्ती, सुपरपॉवर याबद्दल त्याच्या मनात एक भीतियुक्त आकर्षण आहे व यामुळेच प्रगत मानव श्रद्धा वा श्रद्धेय शक्तींना आहे तसे न स्वीकारता त्यामागे शास्त्रीयत्व शोधण्याचा प्रयत्न करतो. याउलट प्राचीन लोकांनी शास्त्रीय गोष्टींना धर्माच्या, श्रद्धेच्या आवरणातून लोकांसमोर ठेवले. काळ बदलला तरी श्रद्धा व मानवाची

मानसिकता बदलत नाही. फक्त त्याचे स्वरूप बदलत जाते एवढेच असो.

या सदरातून आपण येत्या काही महिन्यांत अशाच काही व्रतवैकल्यांबद्दल व विशिष्ट पूजाविधींत सांगितलेल्या विशिष्ट वनस्पतींच्या गुणधर्मांबद्दल जाणून घेऊयात. या वनस्पतींचा वापर का सांगितलेला आहे, तसेच विशिष्ट व्रते कोणत्या व्यक्तींनी करायची याबद्दल जाणून घेऊयात.

गणपतीच्या उत्सवाचा काळ असल्यामुळे गणपतीला प्रिय अशा वनस्पतीपासूनच या सदराची सुरवात करूयात.

दूर्वा

गणपतीला दूर्वा प्रिय असे मानतात. त्यामागची कथा अशी आहे की अनलसुर नावाच्या दैत्याने स्वर्ग, पृथ्वी, पाताळ सगळीकडे हैदोस घातला होता. तो डोळे, नाक तोंडातून आगीच्या ज्वाळा बाहेर फेकायचा म्हणून त्याचे नाव अनलसुर. त्याला कोणीही अटकाव करू शकत नव्हते. शेवटी गणेशाने विराट रूप धारण करून अनलसुराला गिळून टाकले. मात्र त्यामुळे त्याच्या शरीरात उष्णता वाढून सर्वांगाचा दाह होऊ लागला. विष्णुने कमळ दिले. शंकराने चंद्र दिला. परंतु तरीही गणपतीच्या शरीराचा दाह थांबेना. शेवटी काही ऋषी आले व त्यांनी दूर्वा गणपतीला अर्पण केल्या. या दूर्वाच्या प्रभावाने त्याच्या शरीराचा दाह शांत झाला. तर अशा या दूर्वा तीन प्रकारच्या असतात. पांढऱ्या, हिरव्या व निळ्या. यापैकी श्वेत दूर्वा औषधासाठी सर्वश्रेष्ठ मानल्या जातात. यामध्ये औषधी गुणधर्म सर्वात जास्त असतात. मात्र सामान्यतः ताज्या हिरव्या दूर्वा वापरल्या जातात.

दूर्वा कषाय व मधुर रसाच्या, शीतवीर्याच्या असतात. विशेषत्वाने दाह कमी करण्याचे कार्य करतात. त्वचेचा वर्ण सुधारण्यास उपयुक्त आहेत. पित्त व कफाचे शमन करण्यास मदत करतात. रक्तस्तंभक आहेत. तहान व उलटी यांचा नाश करतात. प्रजास्थापन म्हणजे गर्भ रुजणे व टिकणे यासाठी अतिशय प्रभावी कार्य आहे. मूत्रल आहेत. मूत्रदाह कमी करून मूत्रप्रवृत्ती वाढवतात. अत्यार्तव, रक्तस्राव यात रक्त वाहणे थांबवण्यासाठी दूर्वाचा रस बाहेरून जखमेवर लावणे व पोटातून दूर्वाचा रस देणे याने रक्तस्राव थांबतो. त्वचा रोगांमध्ये उपयुक्त आहेत. विषप्रभाव कमी करण्यासाठी तसेच दौर्बल्य कमी करण्यासाठी दूर्वाचा रस प्यायला देतात. वारंवार गर्भस्राव, गर्भपात व योनिविकारांत उपयुक्त आहेत.

योग : एक जीवनशैली

वैद्य सौ. नम्रता गोरे

बी.ए.एम्.एस्. (मुंबई),

बी.ए.(योगशास्त्र) एम्.ए.(ऑनर्स) (योगशास्त्र)

पी.जी.डिप्लोमा (क्लिनिकल रिसर्च), डिप्लोमा योगशास्त्र

गेल्यावेळी आपण हठप्रदीपिका या योग ग्रंथाची माहिती पाहिली. यावेळी आपण घेरंडसंहिता व योगवसिष्ठ यांची थोडक्यात माहिती पाहू.

१) घेरंड संहिता : घेरंड संहिता हा योगावरील ग्रंथ म्हणजे घेरंड मुनी व त्यांचा शिष्य चंडकपाली यांच्यातील संवाद आहे. या ग्रंथात 'हठ' हा शब्द कुठेही वापरलेला नाही. यात सांगितलेला योग हा 'घटस्थ योग' आहे. घेरंडात वर्णन केलेला योग हा देखील जरी शरीरसाधने पासून, म्हणजे षट्कर्म, आसन यापासून सुरु होत असला, तरी त्यांनी हठप्रदीपिकेपेक्षा वेगळे असे त्याचे अस्तित्व दर्शविले आहे.

घट म्हणजे शरीर आणि या शरीराच्या सहाय्याने किंवा आधाराने जो आचरिला जातो तो 'घटस्थ योग' होय.

घेरंड संहितेत शंभराहून अधिक योगिक क्रियांचे वर्णन केले आहे.

घेरंड मुनी षट्कर्मापासून म्हणजे शरीराच्या शुद्धीपासून साधनेची सुरुवात करावी असे सांगतात. त्यांनी २१ प्रकारच्या शुद्धिक्रियांचे वर्णन केले आहे. षट्कर्मावरील प्रभुत्व प्राप्त झाले किंबहुना षट्कर्मांनी शरीराची शुद्धी साधली की मग आसन, मुद्रा, प्रत्याहार, प्राणायाम, ध्यान, समाधि या क्रमाने साधना सुरु ठेवावी.

साधनेचा क्रम पाहता शरीराकडून आत्मतत्वाकडे म्हणजेच स्थूलाकडून सूक्ष्माकडे वाटचाल सांगितली आहे. प्रथम शरीररूपी साधनास म्हणजे घटास शुद्ध करून, व्याधिरहित करून त्याला पुढील अध्यात्मिक वाटचालीकरिता सक्षम बनवावे. आपण जर या सप्तांगी साधनेची फलश्रुती पाहिली तर असे लक्षात येते की या साधनेमुळे उत्तरोत्तर अध्यात्मिक अनुभव येतात. उदाहरण द्यायचे तर कर्णधौतिच्या अभ्यासाने अनाहत ध्वनी ऐकू येण्याची क्षमता प्राप्त होते.

नेतीच्या अभ्यासाने, त्राटकाच्या अभ्यासाने केवळ नेत्र रोगच दूर होतात असे नाही तर दिव्य दृष्टीही प्राप्त होते. षट्कर्मानंतर आसनांचे वर्णन वाचतांनाही आपल्याला जाणवते की केवळ शारीरिक स्तरावर बदल व लाभ दिसतात असे नसून अप्रकट अध्यात्मिक अनुभवही येतात. या अध्यायात एकूण ३२ आसनांचे वर्णन आले आहे. घेरंड मुनी विशेषत्वाचे सांगतात की शवासनाच्या अभ्यासाने शरीराचा थकवा व मनाची मरगळ व क्षोभ दूर होतो. म्हणून शवासनास "श्रांतिहरं चित्त विश्रांतीकारकम्।" असे म्हटले आहे.

आसनांनंतर पुढील अध्यायात २५ मुद्राबंधांचे वर्णन आले आहे. मुद्रांचे कार्य मानसिक स्तरावर अधिक प्रमाणात होताना दिसते. जरी मुद्रा-बंधांची शारीरिक स्थिती आसनसदृश असली तरी त्यांचे कार्य मुख्यत्वे मनावर आहे. मुद्रांच्या अभ्यासाने अष्टौसिद्धी प्राप्त होतात.

यानंतर ५ प्रकारच्या प्रत्याहाराचे वर्णन आले आहे. प्रत्याहार हा पूर्णतः मानसिक स्तरावर कार्य करतो. या अगोदरचे षट्कर्म आसन, मुद्रा-बंध हे बहुतांशी शारीरिक स्तरावर आपला प्रभाव दाखवितात व क्वचित मानसिक बदल घडवून आणतात परंतु प्रत्याहार मात्र मनोनियंत्रणासाठीच केला जातो.

असे मनोनियंत्रण साध्य झाले की मग प्राणायामाची साधना सांगितली आहे. १० प्रकारचे प्राणायाम यात वर्णन केले आहेत. प्राणायामामुळे ध्यानाची पूर्वपीठिका तयार होते. तसेच सर्व रोगांचा नाश व कुंडलिनी जागृती होऊ शकते. ज्यामुळे मनोन्मनी भावाचा अनुभव साधकास येतो. भ्रामरी प्राणायामाच्या अभ्यासाने समाधि साध्य होण्यास मदत होते.

प्राणायामानंतर ३ प्रकारच्या ध्यानाचे वर्णन केले आहे. हे तीन प्रकार म्हणजे स्थूल ध्यान, ज्योतीध्यान आणि सूक्ष्मध्यान होय. इथेही आपण स्थूलाकडून सूक्ष्माकडे म्हणजे मूर्ताकडून अमूर्ताकडे वाटचाल करतो. स्थूल ध्यानासाठी आलंबन किंवा आधार किंवा विषय म्हणून सगुण रूप असलेली प्रत्यक्ष वा काल्पनिक वस्तू वापरतात. उदा द्यायचे तर श्रीकृष्णाची प्रत्यक्ष मूर्ती किंवा श्रीकृष्ण मूर्तीची मानसिक प्रतिमा. ज्योती ध्यानासाठी ज्योति म्हणजे प्रकाशाचा उपयोग करतात. सूक्ष्म ध्यानासाठी बिन्दुरूप ब्रह्म तत्वाचा उपयोग करतात. ध्यान साध्य झाले की समाधि सिद्धी प्राप्त होऊ शकते.

या पुढील पायरी म्हणजे 'समाधी'. सूक्ष्म ध्यानात होणाऱ्या ब्रह्मतत्वाची जाणीव 'अहं ब्रह्मास्मि' या स्वरूपात अनुभवास येणे म्हणजे समाधि साधणे होय.

समाधिमुळे निरलिप्तत्व प्राप्त होऊ शकते. साक्षीभाव निर्माण होतो. ज्याच्यामुळे मोक्ष प्राप्ती होऊ शकते. थोडक्यात सांगावयाचे तर समाधी म्हणजे संकल्पमुक्त व बंधनमुक्त (राग, द्वेष, ममत्वादी बंध) अवस्था, ज्यामुळे जीव व परमात्मा यांचे ऐक्य प्रस्थापित होते.

हे ऐक्य प्राप्त करण्यासाठी घेरंड मुनींनी 'घटस्थ योग' ७ पायऱ्यांचा सांगितला आहे. त्यातील पहिली पायरी षट्कर्म ज्याने शुद्धी किंवा शोधन साधले जाते. दुसरी पायरी आसन ज्याने दृढता, तिसरी मुद्रा-बंध ज्याने स्थैर्य, चौथी प्रत्याहार ज्याने धैर्य, पाचवी पायरी प्राणायाम ज्याने लाघव, सहावी पायरी ध्यान ज्याने प्रत्यक्ष अनुभव व सातवी पायरी समाधि ज्याने निर्लिप्तता प्राप्त होते.

२) योगवसिष्ठ : योगवसिष्ठ हा योगावरील ग्रंथ म्हणजे ब्रह्मर्षि वसिष्ठ व श्रीराम यांच्यातील संवाद आहे. श्रीरामांना जेव्हा वैफल्याने

ग्रासले होते तेव्हा त्यांना ब्रह्मर्षि वसिष्ठांनी जो उपदेश केला तो यात संकलित केला आहे.

श्री रामांनी त्यांना विचारलेल्या प्रश्नावरून श्री रामांची योग सिद्धता जाणवते. त्यामुळे असे म्हणता येऊ शकते की हा ग्रंथ सिद्धावस्थेतील साधकांसाठी मार्गदर्शक ग्रंथ आहे. श्री रामांनी ब्रह्मर्षि वसिष्ठांना विचारले की, “आयुष्यात समाधान नाही, आयुष्यात तार्किक सुसंगती नाही, आयुष्य क्षणभंगूर आहे, आयुष्य भ्रामक आहे. आणि मृत्यू हे अंतिम सत्य आहे तर मग जगण्याचा हेतू काय ? वेदना आणि दुःख यांच्या परे आपल्या अस्तित्वाची अशी अवस्था आहे का ? तिथे आपण पोहचू शकतो का ?”

अशा अनेक प्रश्नांना ब्रह्मर्षि वसिष्ठांनी उत्तर दिले. तेच ३२००० श्लोकात पद्यरूपाने संस्कृत भाषेत या ग्रंथात संकलित केले आहे.

यातील उपशम प्रकरणामध्ये चित्त म्हणजे काय ? त्याचे नियंत्रण कुठल्या प्रकारे मिळविता येते ? चित्त व प्राणस्पंद यांचा संबंध काय ? याबद्दल विवेचन आहे. तसेच मनोलाय साध्य झाल्यावर त्या साधकास प्राप्त होणाऱ्या जीवनमुक्तावस्थेचेही वर्णन केले आहे.

अध्यात्मज्ञान, साधूसंगती, वासनाक्षय व प्राणस्पंद निरोध या उपायांनी चित्तजय साधल्यावर ब्रह्मपदाची प्राप्ती होते. तसेच या संसार वृक्षाचे बीज नष्ट करता येते व हा संस्कार वृक्ष उन्मळून तोही नष्ट करणे शक्य होते. ❀ ❀ ❀

(पान १ वरून)

शकणाऱ्या बहुतेक चाचण्यांची माहिती देण्याचा प्रयत्न केला आहे. आशा आहे की या माहितीचा आपल्या आजारबद्दल जाणून घेण्यासाठी वाचकांना सुयोग्य उपयोग होईल. तर आता या अंकात आपली रजा घेऊन हे सदर येथे थांबवतो. ❀ ❀ ❀

आपण आपली वर्गणी रोख, धनादेशाद्वारे किंवा इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीनेही भरू शकता. आपल्या बँकेतून “आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट व संशोधन केंद्र, बचत खाते क्र. १६३८७”, दि. ठाणे जनता सहकारी बँक, पांचपाखाडी शाखा, ठाणे या खात्यात RTGS/NEFT/IFSC CODE : TJSB0000008 द्वारे भरू शकता. वर्गणी - वार्षिक : ३००/- व पंचवार्षिक : १२००/-

(पान १ वरून)

सार्वजनिक स्वरूपात सुरू केला त्यावेळी त्यांच्यावर प्रचंड टीकाही झाली होती. देव्हान्यातील देवाला तुम्ही रस्त्यावर आणत आहात म्हणून शेरबाजी त्यांना ऐकावी लागली होती. पण त्यावेळच्या परिस्थितीमुळे, लोकांना सरकारी रोषापासून दूर ठेवत एकत्र करण्यासाठी, सार्वजनिक उत्सव हे एक चांगले माध्यम होते व त्याचा टिळकांनी योग्य वापर करून घेतला. परंतु त्यांनाही त्यावेळी कल्पना नसेल की पुढे जाऊन आपलेच लोक स्वार्थासाठी देवाला कायमचा ‘रस्त्याचा रहिवासी’ करतील. सार्वजनिक उत्सवांचे टिळकांना अपेक्षित मूळ उद्देश केव्हाच संपले आहेत. आता लोकांना एकत्र करण्यासाठी उदात्त कारणांची आवश्यकता नसते. चिल्लर व थिल्लर कारणांसाठी लोक रस्त्यावर उतरून एकत्रित झुंडशाहीचे प्रदर्शन करत असतात. ज्याच्या मनगटात ताकद व हातात पैसा तो माणूस मग कितीही वाईट, भ्रष्टाचारी व कुकर्मी असला तरी तोच श्रेष्ठ व सन्माननीय होऊ लागला आहे. आपल्या मनगटी ताकदीच्या व एकगड्या मतांच्या जोरावर आपण सरकारलाही वाकवू शकतो ही मगुरी त्यांच्यात आली आहे. यामुळे आपला संबंध नाही वा आपल्याला कळत नाही अशा विषयावरही मतप्रदर्शन करून हे लोक थांबत नाहीत तर आपले उपद्रवमूल्य दाखवून सर्वसामान्यांना वेठीस धरतात. हल्लीची कडबोळी व तकलादू सरकारेसुद्धा या झुंडशाहीचा कठोर प्रतिवाद करण्याचे सोडून त्यापुढे दबून जाताना दिसतात.

यामुळे आता लोकांनीच एकत्र येऊन ठामपणे अशा उत्सव व सणांना विरोध दर्शवून या उत्सवी देवतांना पुन्हा त्यांच्या देव्हान्यात नेऊन बसवण्याची वेळ आली आहे. ❀ ❀ ❀

कार्यकारी विश्वस्त, संपादक व प्रकाशक वैद्य प्रसन्न केळकर यांनी ‘आयुर्हित’ हे मासिक श्रीगणेश प्रिंटर्स, अमरग्यान इंडस्ट्रीयल इस्टेट, ठाणे येथे मुद्रित करून आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट व संशोधन केंद्र - ५, दीनदयाळ सोसायटी, गुरुकुल सोसायटीजवळ, पांचपाखाडी, ठाणे (प) येथून प्रसिद्ध केले. ● दूरध्वनि : ०२२-२५३३ २४ २६ ● Email : ayurhit@ayurlink.com

या अंकातील लेखांत व्यक्त केलेल्या मतांशी संपादक व आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट सहमत असतीलच असे नाही. ती त्या लेखकांची वैयक्तिक मते समजावीत.